



Yoksulluğun Çalışma İle İmtihani: Çalışan Yoksullar Üzerine Bir Araştırma*

*

Fatih Kahraman

Öz

1980 sonrasında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de hissedilen yeni liberal politikalar, refah rejimi ve çalışma ilişkilerinde köklü değişimlere sebep olmuştur. Yoksullukla mücadele, devletin sorumluluk alanından piyasa özgürlükleri içerisinde hareket eden sivil toplum kuruluşlarına kanalize edilmeye çalışılırken, istihdamın esnek ve güvencesiz türleri ise çalışma yaşamının yeni iklimini yaratmıştır. Formel olanın toplumsal ve ekonomik yaşamdan çekildiği; çekilen alanları enformelin doldurmaya çalışmasının sonucunda gri alanlar ve gruplar ortaya çıkmıştır. Bu anlamda çalışan yoksulları, yoksulluğun çözümünü bireylerin istihdama katılmalarında arayan ve yoksulluğu bireylerin tembelliğine atıf yaparak açıklayan yaklaşımların suskun kaldığı kesimler arasında görmek mümkündür. Çalışmada çalışanın yoksulluğu İstanbul’da farklı iki sektörde yer alan ve formel istihdam biçimine uygun olan orta ölçekli işletmelerde incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Yoksulluk, Çalışan Yoksullar, Çalışma, Yeni Yoksulluk, Güvencesizlik

* Bu makalenin verileri, yazarın 2011 yılında tamamladığı *Yoksulluğun Değişen Yüzü Çalışan Yoksullar: İstanbul Sancaktepe Kemal Türker Mahallesi Üzerine Bir Araştırma* isimli yüksek lisans tezine dayanmaktadır. Bu çalışmanın alan verileri 2010 yılında toplanmış ve 2011 yılında çalışma sonlandırılmıştır. Bu nedenle Türkiye’ye ait yoksulluk, istihdam, hane vb. verilerinde ise bu tarihe kadar olanlar alınmıştır. Çalışan yoksulluğunun dünyadaki oranı vb. gibi çalışmaya doğrudan etkisi olmayan ikincil derecede önem taşıyan veriler ise 2014 yılı güncel bilgileri alınmıştır.

Examination of Poverty by Working: A Research on Workingpoor

*

Fatih Kahraman

Abstract

As it is felt all over the world after the 1980 neo-liberal policies in Turkey has led to radical changes in welfare regimes and labor relations. Fight against poverty, the state trying to be channeled to non-governmental organizations acting in the market, freedom from responsibility, flexible and precarious forms of employment has created a new climate of the working life. Social and economic life was taken from the formal; captured areas are gray areas and groups have emerged as a result of the informal working to fill. In this sense, the working poor, the caller participate in the solution to poverty and poverty of individuals employed by referring to the laziness of people describing the approach can be seen between sector to remain silent. The poverty of the working medium in the study, which correspond to two different forms of employment in the formal sector in its entirety and has been investigated in the business.

Keywords: *Poverty, Working Poor, Labour, New-Poverty, Precarity*

Giriş

Toplumlar için yoksulluk, mekansallık, zamansallık kavramlarından etkilenen ve farklı toplumlarda farklı şekillerde ortaya çıkabilen toplumsal bir olgudur. Modern öncesi dönemde yoksulluk, muhtaçlıkla temellendirilen ve geleneksel kurumların toplumsal bir vicdan sorunu olarak görülmüştür. Bu çerçevede özellikle erken modern dönemde Avrupa'da yoksullar, toplumların kendi inanç sistemleri, refah düzeyleri ve geleneksel kurumları ve dayanışma süreçleriyle idare edilmesi gereken kesimler olarak değerlendirilmiştir. 19. yüzyıla gelindiğinde ise yoksulların, yoksulluklarının ortadan kaldırılması için çalışmaktan başka çaresi olmayan ve istihdama katılmaları durumunda yardımlardan yararlanabilme şansını elde edebilecek kesimler olarak tanımlanmışlardır. 19. yüzyılda çalışma etiğinin dönüşüme uğramaya başlaması ile birlikte toplumdaki yoksul kesimlere yeni görevler yüklendiği ve işgücü havuzunun büyütülebilmesi için çalıştırılması gereken toplumsal grupların içerisine hızla kanalize edilmişlerdir (Özuğurlu ve Güngör, 2001; Jütte, 2011; Buğra, 2008; Polanyi, 2000). II. Dünya Savaşı sonrasında ise vatandaşlık temelli sosyal devlet anlayışının etki alanının genişlediği ve yoksulluk yardımlarından yararlanan kesimlerin çeşitlendiği görülmüştür. Refah devletinin krizinin yoğun olarak kendisini hissettirdiği 1970'lerin ikinci yarısından sonra toplumsal yaşamda göçmenler, engelliler, yoksullar vb. kesimlere yönelik koruyucu politika alanlarından devletin çekilmeye başladığı söylenebilir (Sallan Gül, 2006; Yılmaz, 2010).

Günümüzde toplumsal risklere karşı kendi bireylerini korumakta isteksiz davranan ve ülkemizde de kendisini günden güne hissettirmeye başlayan yeni liberal politikalar sonucunda, özellikle Türkiye kırında ve kaçınılmaz olarak kentlerinde, toplumsal risk gruplarının daha da genişlediği görülmektedir¹. İstihdama katıldığı halde aldığı ücret ile yoksulluk

¹ Kırsal yerleşim yerlerinde yoksulluğun arttığı görülmektedir. Cari satınalma gücü paritesine göre 2,15 dolar sınırı itibarıyla kentsel yerlerin yoksulluk oranı 2012 yılına göre değişmemiş ve yine %0,02 olarak hesaplanmıştır. 2012 yılında %0,14 olan kırsal yerlerdeki yoksulluk oranı ise 2013 yılında %0,13 olarak tahmin edilmiştir. Cari satınalma gücü paritesine göre 4,3 dolar sınırı için 2012 yılında kentsel yerleşim yerlerinde yaşayanlarda %0,60 olan yoksulluk oranı, 2013 yılında %0,64 olarak tahmin edilmiştir. Aynı yoksulluk sınırına göre kırsal yerlerde yaşayanla-

sınırının altında olan yeni toplumsal kesimlerin yoksul grupların içerisinde dahil oldukları görülmektedir.

Çalışanın Yoksulluğu: Kavramsal Bir Giriş

Yoksulluğun günümüzde istihdam dışında kalanları değil, aynı zamanda istihdam edilenlerin önemli bir kesimini de etkilemesi, sosyal bilimler literatüründe çalışan yoksullar olgusunun yoğun şekilde tartışılmaya başlanmasına yol açmıştır (Suğur ve Suğur, 2010, s.89). Özellikle son yıllarda yoksulluk üzerine yapılan araştırmalarda önemli artışlar kaydedilmiş ve yoksulluk kavramının içine bazı alt kavramlarda girmeye başlamıştır. Çalışan yoksullar kavramı bu yeni kavramlara örnektir. Genel bir tanımlamayla, bir işte çalıştığı halde, ücret geliri yoksulluk çizgisinin altında olan ve dolayısıyla hayatını sürdürmede asgari ekonomik ve sosyal faydadan yararlanamayan kişiler çalışan yoksullardır (Zengingönül, 2004, s.107). Çalışan yoksullar veya çalışanın yoksulluğu kavramı 1970'li yılların başında Amerika Birleşik Devletleri'nde kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavram günümüzde, tipik olmayan ve eğreti istihdamın yaygınlaşmasına bağlı olarak, Avrupa ülkeleri de dahil olmak üzere tüm dünyada yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Çalışan yoksullar; ekonomik olarak aktif olmayan yoksul kesimleri değil, ekonomik olarak aktif olan yoksulları kapsamaktadır (Kapar, 2005, s.52).

Çalışan yoksullara ilişkin farklı tanımlar arasında ise Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün tanımı öne çıkmakla birlikte bu çalışma için temel alınmıştır. Bu bağlamda ILO'ya göre, yoksul bir ailede yaşayan bütün çalışanlar, çalışan yoksul olarak kabul edilirken, buradaki 'çalışan' kavramı referans döneminde en az bir saat istihdam edilenleri kapsamaktadır. Farklı tanımlamalarda ise, bu çalışma, bazı çalışma türleriyle (tam-zamanlı, yarı-zamanlı ayrımı gibi) sınırlandırılmıştır. Yine literatürde çalışan yoksul tanımı bazen sadece bu kişilerle (çalışanlarla) sınırlı tutularak daraltılırken; bazı çalışmalarda ise, en az bir kişinin çalıştığı yoksul ailelerde yaşayan 'bütün aile bireyleri' dahil edilerek genişletilmiştir. Buna

rın 2012 yılı için %5,88 olan yoksulluk oranı, 2013 yılında ise %5,13 olarak hesaplanmıştır. Detaylı bilgi için bkz. TÜİK 2013 Yoksulluk Çalışması.

göre farklı çalışmalarda² çalışan yoksul olarak kabul edilen başlıca gruplar şunlardır;

- Yoksul bir ailede yaşayan bütün çalışanlar,
- Yoksul bir ailede yaşayan bütün tam zamanlı çalışanlar,
- En az bir kişinin çalıştığı yoksul bir ailede yaşayan bütün aile bireyleri,
- En az bir tam zamanlı çalışanın bulunduğu yoksul bir ailede yaşayan bütün bireyler (Strengmann Kuhn, 2002, s.4).

Tanımlamaların ortak noktası çalışan yoksulların istihdama katıldığı halde yoksulluk sınırının altına yer almalarıdır. Yoksulluktan kurtulmak için istihdama katılmanın yeterli olmaması hem dünyada hem de ülkemizde toplumsal riskler ile karşı karşıya kalan kesimlerin varlığını ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir.

Çalışan Yoksulluğunun Dünya'daki ve Türkiye'deki Görünümleri

Çalışan yoksul olarak ifade edilen kesimin dünyada ve ülkemizdeki varlığı gün geçtikçe görünürlük kazanmaktadır. Bu kesimler yalnızca az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorunu olmamakla birlikte gelişmiş ülkelerinde çözüm üretmek zorunda olduğu bir problem alanı haline gelmiştir. Bu bağlamda dünya genelinde çalışan yoksulların bölgesel dağılımına bakıldığında, çalışan yoksulluğunun oranının en yüksek olduğu bölgelerin, dünyanın azgelişmiş bölgeleri olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda dünyada çalışan yoksulların tahmini oranları verilmiştir.

² Farklı tanımlamalara ilişkin bkz. Amerika Birleşik Devletlerinde bulunan Çalışma İstatistikleri Bürosu (BLS) çalışan yoksulu: "Yıl içerisinde en az 27 haftasını işgücünde (çalışarak veya iş arayarak) geçiren, fakat geliri yoksulluk sınırı altında kalan kişiler" şeklinde tanımladığı görülmektedir. Avrupa Birliği'ne göre ise çalışan yoksul: "Yılın yarısından fazlasında istihdam edilen (ücretli, maaşlı ya da kendi hesabına) ve ulusal ortalama gelirin %60'ının altında harcanabilir gelire sahip olan bir hanehalkında yaşayan bireyler" olarak tanımlamaktadır. Bir başka önemli kurum ise Fransa'da bulunan Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün (INSEE) çalışmalarında ifade edilmektedir. Buna göre; "Çalışan yoksullar, yılın en az altı ayını işgücünde, çalışarak ya da iş arayarak geçiren, fakat ailesinin yaşam standardının yoksulluk sınırının altında bulunduğu kişilerdir" Kanada Ulusal Refah Konseyi'ne (NCW) göre ise çalışan yoksul: "Gelirinin yarısından fazlasını ücret, maaş ya da kendi hesabına çalışma yoluyla elde eden ve Kanada Düşük Gelir İstatistikleri (LICO) tarafından belirlenen gelir eşliğinin altında kalan kişiler" olarak tanımlanmaktadır. Detaylı tartışma için bkz. Naci Gündoğan, Yoksulluğun Değişen Yüzü Çalışan Yoksullar, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2007.

Tablo 1: Dünya ve Bölgelerde Çalışan Yoksul Sayıları (Günlük 1.25\$ Sınırı)

Her iki cinsiyet	İnsanların Sayısı (Milyonlar)						Toplam İstihdamdaki Oranı (%)					
	2000	2007	2011	2012	2013	2018	2000	2007	2011	2012	2013	2018
Dünya												
Merkez ve Güneydoğu Avrupa (AB üyesi olmayan) Eski Sovyet Ülkeleri	692.9	490.9	406.3	385.0	374.7	284.7	26.5	16.7	13.3	12.4	11.9	8.5 [®]
Doğu Asya	6.6	2.8	2.0	1.8	1.6	0.9	4.6	1.8	1.2	1.1	1.0	0.6 [®]
Güneydoğu Asya ve Pasifik	232.8	94.7	58.0	47.3	43.1	19.4	31.1	11.8	7.1	5.7	5.2	2.3 [®]
Güney Asya	83.0	49.2	36.9	34.0	34.4	24.7	34.2	18.0	12.4	11.2	11.2	7.5
Latin Amerika ve Karayipler	16.4	10.6	8.9	8.7	8.5	6.9	7.9	4.3	3.3	3.2	3.0	2.3
Ortadoğu	0.6	0.8	0.7	0.8	0.7	0.6	1.5	1.5	1.1	1.2	1.1	0.8
Kuzey Afrika	3.1	2.2	1.9	1.9	1.8	1.6	6.9	3.9	3.2	3.1	3.0	2.4
Sahra Altı Afrikası	125.9	129.5	130.6	130.0	129.6	118.6	55.8	46.7	42.0	40.5	39.2	30.8

Kaynak: ILO, Global Employment Trends 2014, p.100.

Dünyada çalışan yoksulların sayısına bakıldığında 2000-2013 yılları arasında yarıya yakın bir azalma eğilimi görülmesine karşın 374.7 milyon insanın uluslararası kuruluşların kabul ettiği mutlak yoksulluk sınırı olan 1.25\$ sınırında yer aldıkları görülmektedir. Bu durum ise çalışmalarına rağmen yoksulluğun mutlak halinden kurtulamayan kitlelerin varlığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Türkiye’de ise çalışan yoksullara ilişkin en son veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’nin 2009 yılı araştırmasında görülebilmektedir. Gündoğan (2007, s.69) TÜİK’in verilerine dayanarak, Türkiye’deki yoksul fert sayısının yaklaşık olarak 10 milyon olarak kabul edildiğinde, toplam nüfusun yaklaşık 70 milyon ve toplam istihdamın da 22.1 milyon olduğu gerçeğinden hareketle, Türkiye’de çalışan yoksul sayısının alt ve üst sınırlarının hesaplanabileceğini belirtmektedir. Bu tahmin yönteminin sonucuna göre ise, Türkiye’deki çalışan yoksul sayısının 3.1 milyon ile 6.5 milyon kişi aralığında olduğu ve çalışan yoksulların istihdam edilenler içindeki oranının ise %14-29,4 aralığına karşılık geldiği söylenebilir. Bu oran oldukça ciddi bir orandır. Zira çalışmalarına rağmen yoksulluk sınırının altında yaşayan kitlelerin varlığı, yoksulluğu önleme politikalarında istihdamın tek başına önleyici bir araç olmadığını göstermesi bakımından önemlidir.

Alan Araştırmasının Sonuçları

Bu çalışmanın alan bulguları³, İstanbul'un Sancaktepe ilçesinde bulunan iki orta ölçekli işletmede toplam 58 kişiye yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak elde edilmiştir. Bu formlar SPSS 16.0 programı ile analiz edilmiş ve analiz süreci örnek olaylar ile araştırmacının gözlemleri ile desteklenmiştir.

Sosyo-Demografik-Ekonomik Özellikleri

Araştırmanın alan sonuçlarına bakıldığında, erkek görüşmeciler arasında 16-27 yaş aralığının en yüksek oran ile ilk sırada yer aldığı görülürken, kadın görüşmeciler arasında ise 22-33 yaş aralığının %66,0 gibi yüksek bir yüzdeye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Cam işletmesinde çalışan işçiler arasında genç çalışan nüfus aralığının yüksek bir oranda tespit edilmesi çalışan işçilerin genç nüfusa sahip işgücünü oluşturmaları işletmenin dinamik bir nüfus aralığına sahip işgücünü bünyesinde barındırdığını ortaya çıkarmaktadır. Görüşmeler sırasında cam işletmesinde çalışan erkek görüşmecilerin birçoğunun çalıştıkları işin, ilk işleri olduğunu vurgulaması yukarıdaki verileri destekleyici niteliktedir. Gıda işletmesinde ise görüşülen kadın işçiler arasında %69 ile 22-39 yaş aralığının tespit edilmesi cam işletmesine oranla daha yaşlı bir nüfusun istihdam edildiğini göstermesi bakımından önemlidir.

³ Çalışma İstanbul'un Sancaktepe ilçesinde formel çalışma olanaklarına sahip farklı alanlarda üretim yapan (gıda ve cam) orta ölçekli işletmelerde gerçekleştirilmiştir. Sancaktepe sınırları içerisinde yer alan bu orta ölçekli işletmelerde çalışanların, işyerlerini oturdukları mekana yakın yerlerden seçmeleri ve mahalle sınırları içerisinde formel istihdam alanın yer alması bu işletmelerin örneklem olarak seçilmesini sağlamıştır. Çalışmanın örnekleme yöntemi ise, amaçlı örnekleme yöntemlerinden "ölçüt örnekleme" olarak ifade edilen örnekleme modelidir. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir. Ölçüt örnekleme yönteminden hareketle çalışmanın örneklem grubu çeşitli ölçütleri taşıyan "çalışan yoksullar" seçilecektir. Belirlenen ölçütler ise şunlardır; *Formel alanda istihdama katılmaları,- Hanede çalışan başkalarının da olması,- İstihdama katıldıkları için sosyal yardımlardan yararlanamamaları,- Aldıkları ücretlerin yoksulluk sınırının altında yaşamalarını engelleyememesi.* Yoksulluk sınırı olarak Türk-İş'in 2010 yılı açlık sınırı 867 TL, yoksulluk sınırı 2807 TL ölçüt alınmıştır.

Yaş ile eğitim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, lise mezunlarını oluşturan 16-33 yaş aralığının %93,3'lük oranda olması işçiler arasında genç nüfusun eğitim oranının, diğer yaş kesimlerine göre çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Eğitim oranının en düşük olduğu yaş aralığı ise 40-45 yaş aralığı olarak belirlenmiştir. TÜİK'in 2012 yılında gerçekleştirdiği işgücü araştırmasında 15 yaş ve üzeri değişkeninde yer alan işgücününün %69,8'lik bir kesiminin lise ve altı eğitim oranına sahip olduğu açıklanmıştır (TÜİK, 2012). Görüşmeciler arasında lise mezunluğunun Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmesi ise çalışmanın gerçekleştirildiği işletmelerde görece eğitilmiş kesimin istihdam edildiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 2: Görüşülen İşçilerin Hane Nüfusu

	Sayı	Yüzde
Sayı	2 Kişi	8
	3 Kişi	15
	4 Kişi	15
	5 Kişi	11
	6 Kişi	5
	7 Kişi	2
	7 Kişi+	2
	Toplam	58
		100,0

Tablo-2'de görüşmecilerin hane büyüklükleri verilmektedir. 3-5 kişi aralığı %70,8'lik kesimde yer alırken, 6-7 kişi ve üzeri ise %15,4'lük bir kesimde yer almaktadır. Yukarıdaki tabloda görüşülen işçilerin hane yapısının 3-5 kişi aralığında yoğun bir şekilde görülmesi, ülkemizdeki hane yapısının çekirdek hane özelliği⁴ taşımasını göstermesi bakımından uyumlu bir görüntü oluşturmaktadır (TÜİK, 2011). Türkiye'nin 74 milyonluk nüfusu, ortalama büyüklüğü 3,8 kişi olan 19,4 milyon haneye dağılmaktadır (TÜİK, 2013). Görüşülenlerin hane ortalamasının 3-5 kişilik haneler temelinde yer alması ise ülke ortalaması olan 4,1'lik hanelerden uzak olmayan bir profil ortaya çıkmaktadır.

⁴ TÜİK, 2011, Aile Yapısı Araştırması sonuçlarına göre, ülkemizde tek kişilik hanelerin oranı %9,6, çekirdek ailelerin oranı %68,7 ve geniş ailelerin oranı ise %10,1, öğrencilerden ve işçilerden oluşan hanenin oranı ise %0,7'dir. Detaylı bilgi için bkz. <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/turkiyenin-aile-yapisi-arastirmasi-2011.pdf>.

Tablo 3: Çalışılan İşletme ile Alınan Ücret Arasındaki İlişki

		Ne Kadar Ücretle Çalıştığı					Toplam	
		Asgari Ücret	701-800 TL	801-900 TL	901-1000 TL	1001 TL +		
Çalışılan İşletme	Gıda İşletmesi	Sayı	8	2	3	2	0	15
	Çalışılan İşletme		53,3%	13,3%	20,0%	13,3%	,0%	100,0%
	Ne Kadar Ücretle Çalıştığı		32,0%	16,7%	42,9%	25,0%	,0%	25,9%
	Toplam %		13,8%	3,4%	5,2%	3,4%	,0%	25,9%
	Cam İşletmesi	Sayı	17	10	4	6	6	43
	Çalışılan İşletme		39,5%	23,3%	9,3%	14,0%	14,0%	100,0%
	Ne Kadar Ücretle Çalıştığı		68,0%	83,3%	57,1%	75,0%	100,0%	74,1%
	Toplam %		29,3%	17,2%	6,9%	10,3%	10,3%	74,1%
	Toplam	Sayı	25	12	7	8	6	58
	Çalışılan İşletme		43,1%	20,7%	12,1%	13,8%	10,3%	100,0%
Ne Kadar Ücretle Çalıştığı		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
Toplam %		43,1%	20,7%	12,1%	13,8%	10,3%	100,0%	

Tablo-3’de işçilerin çalıştıkları işletmeler ile aldıkları ücret gösterilmektedir. İşçilerin aldıkları ücretin yoğun bir şekilde toplandığı kesimin %43’lük aralık ile asgari ücret aralığı olarak ifade edebileceğimiz 600-700 TL’lik bölüm olduğu görülmektedir. %20,7’lik kesimde eklendiğinde işçilerin %65’e yakın bir bölümünün 600-800 lira arasında maaş aldığı görülmektedir. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)’na üye işverenler, sendikalı toplu sözleşme yetkisi olan işyerlerinin istatistiklerini derledikleri 2009 yılı sektörlerin brüt ve net ücret raporunda⁵ görülmekte-

⁵ 13 milyon ücretlisi olan Türkiye’de toplu sözleşme nimetinden yararlanan sadece 400-450 bin.. Yani 25’te 2 bile değil... Ücretten yapılan amansız kesintileri görmek, işverenlerin neden bu kadar kaçışa yöneldikleri, eksik beyanda bulunup prim ve vergi kaçırdıklarını anlamak, verginin yükünün neden ve nasıl istihdama yansıtıldığını görmek için bu veri tabanını mercek altında tutmak faydalı. Genelde, toplu sözleşme lüksüne sahip 4 bin dolayındaki işçinin ayda brüt ücreti 2.787 TL, ama SGK primi ve vergiye işçinin 845T L gidince elde 1.942 TL kalıyor. İşveren de SGK primi ve diğer yükümlülükleri ile ortalama işçi başına devlete 721 TL ödüyor. Böylece, işçi ve işverenden devlete vergi ve prim olarak giden 1.566 TL’yi buluyor. Yani yapılan işgücü ödemesinin 45’i devlete, 55’i işçiye kalıyor. Detaylı tartışma ve raporun verileri için bkz. Mustafa, Sönmez, *Teğet’in Yıkımı: Dünyada ve Türkiye’de Küresel Krizin 2009 Enkazı ve Gelecek*, İstanbul: Yordam Kitap, 2010, s.121-122.

dir. Çalışmamızda ise işçiler arasında söz konusu ücretlerin TİSK'in raporunda yayınlanan ücretlerin çok uzağında olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Görüşülen İşçilerin Aylık Toplam Gideri

	Sayı	Yüzde
501 TL-600 TL	1	1,72
601 TL-700 TL	4	6,9
701 TL-800 TL	4	6,9
801 TL-900 TL	8	13,79
901 TL-1000 TL	23	39,66
1001 TL-1100 TL	10	17,24
1201 TL-1300 TL	2	3,45
1401 TL-1500 TL	4	6,9
1500 TL ve Üzeri	2	3,45
Toplam	58	100

Tablo-4'de görüşülenlerin aylık toplam gideri verilmektedir. Görüşmeciler arasında en yüksek gider aralığının %39,66 ile 901-1000 lira arasındadır. 1001-1100 lira gider aralığı ise tabloda ikinci sırada yer almaktadır. Görüşmecilerin aylık giderleri Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. 2009 yılında TÜİK'in gerçekleştirdiği 'Hanehalkı Tüketim Harcaması Araştırması'⁶nda, Türkiye'de hanehalkı başına aylık ortalama tüketim harcaması 1688 TL olarak tahmin edilirken, bu rakam kentsel yerlerde 1891 TL olarak belirlenmiştir. Görüşmecilerin Türkiye ortalamasının altında tükettikleri tespit edilmiştir. Bu durum ise genel ortalamanın altında tüketmek zorunda kalan kesimlerin varlığı ve yoksulluğun tüketim boyutunu ön plana çıkartması bakımından önem kazanmaktadır. Bauman (1997)'in yoksulluğu tüketim ile ilişkilendiren tüketim toplumunda yoksulların normal yaşamasına dahi izin verilmeyen bir yapıda olduğunu ifadesi, günümüzde yoksulluğu belirleyen kriterlerin değişmeye başladığını ve insanların tüketebildikleri kadar yoksulluktan uzaklaştıklarını ortaya koymaktadır.

⁶ TÜİK, 2009, Hanehalkı Tüketim Araştırması, Türkiye'de hanehalkı başına aylık ortalama tüketim harcaması 1688 TL olarak tahmin edilirken, bu rakam kentsel yerlerde 1891 TL, olarak verilmiştir. Bkz <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13579>

Tablo 5: Görüşülenlerin Gelir Ortalamaları TÜİK-Sendikalar Yoksulluk Sınırı

Hane sayısı	Hane Ortalama Gelir	TÜİK 2009	TÜİK Gelire Dayalı Yoksulluk Sınırı	Türk-İş (Kasım 2010)	Disk (Temmuz 2010)
2	1062,5 TL	551 TL			
3	1263 TL	696 TL			
4	1303 TL	825 TL	3164 TL	2807 TL	2784 TL
5	1140 TL	935 TL			
6	1330 TL	1044 TL			
7	3300 TL	1140 TL			
8	1950 TL	1234 TL			

Tablo-5 ise görüşülenlerin gelir ortalamaları ile TÜİK yoksulluk sınırı, TÜİK Gelire Dayalı Görelî Yoksulluk Sınırı, TÜRK-İŞ ve DİSK'in yoksulluk sınırları karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Çalışan yoksullar olarak ifade edilen kesimlerin aldıkları ücretin ve hane toplam gelirlerinin yoksulluk sınırının altında kaldığı düşünülürse yapılan araştırmada bu kritere uyan pek çok çalışan ile karşılaşıldığı söylenebilir. Fakat birbirinden farklı yoksulluk sınırlarının olması çalışanların gelirlerinin değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Araştırmada sendikaların kullandığı yoksulluk oranları temel alınmıştır⁷. Bunun yanında yukarıdaki tabloda TÜİK'in farklı tür-

⁷ Günlük kalori ihtiyacının hesabında, hem yetişkin kişiler hem de genç ve çocuk nüfusu dikkate alınmaktadır. Buna göre yetişkin işçi için 3500, yetişkin kadın için 2300, 15-19 yaş grubundaki erkek çocuk için 3200 ve 4-6 yaş grubundaki çocuk için 1600 kalorilik liste temel alınmıştır. Araştırmada, dört kişilik bir ailenin fizyolojik ihtiyaçları ile tutarlı, yeterli ve dengeli, beslenmesini sağlamak için gerekli olan kalori sayısı ve bunu karşılayacak besinlerin cins ve miktarını temel alınmaktadır. Açlık sınırı dört kişilik bir ailenin, sağlıklı ve dengeli beslenebilmesi için bir ayda gıda için yapması gereken asgari harcama tutarını tanımlamaktadır. Yoksulluk sınırı ise zorunlu ihtiyaçlar için yapılması gereken toplam harcama tutarını ifade etmektedir. Gıda dışındaki zorunlu harcamaların tutarını ayrıntılı olarak ve tek tek hesaplamak için kullanılabilen "beslenme kalıbı" benzeri bir bilimsel ve objektif yöntem mevcut değildir. Bu tutarın hesaplanmasında, genellikle aile bütçesi yöntemi⁷ kullanılmaktadır. Ailelerin elde ettiği geliri ve temel ihtiyaçları için yaptıkları harcamaları gösteren çalışmalardan yararlanılarak bir hesaplama yapılabilmektedir. Diğer bir ifadeyle, ailelerin toplam harcamaları içindeki gıda payı temel alınarak gıda dışı harcamalara ulaşılabilir. TÜRK-İŞ çalışması sonucu açıklanan yoksulluk sınırı tutarı, işçinin eline geçmesi gereken ücret düzeyi değildir. Bu değerlendirme eksik bir yaklaşım ifadesidir. Yoksulluk sınırı tutarı, ailenin yapması gereken insan onurunun gerektirdiği harcama düzeyidir ve bir bakıma, haneye girmesi gereken toplam gelirin alt sınırını ortaya koyan önemli bir göstergedir. Ancak çoğu zaman, ücretli çalışan ailenin tek gelir kaynağı olduğundan yoksulluk sınırı tutarı olması gereken ücret düzeyi olarak görülmektedir. Sendikaların

lerdeki yoksulluk analizleri de gösterilmiştir. Bu noktada TÜİK'in belirlediği yoksulluk sınırına göre dört kişilik bir ailenin yoksul sayılmaması için harcaması gereken miktar 825 liradır. TÜİK'in verileri baz alınması halinde çalışan yoksul olarak ifade edilen görüşmeci sayısı görüşülen 58 işçi arasında 8 (% 4,64) kişi olarak belirlenmiştir. Bu sayı/oran ise görüşmecilerin içerisinde küçük bir sayı/oran dahi olsa mevcut aktörlerin varlığını göstermesi bakımından önemlidir. TÜİK'in kullandığı gelire dayalı görece yoksulluk sınırında, TÜRK-İŞ'in ve DİSK'in belirlediği yoksulluk sınırında ise görüşmecilerin tamamının yoksul olduğu yani çalışmalarına rağmen yoksulluktan kurtulamayan kişiler olduğu tespit edilmiştir. Görüşmecilerin gelirlerine hane toplam gelir ortalamaları açısından bakıldığında ise yine görüşmecilerin tamamının sendikaların belirlediği yoksulluk sınırının altında kaldıkları görülmektedir.

Yardımlara Başvurma ve Hanede Çalışan Durumu

Tablo 6: Görüşülenlerin Yardıma Başvurdukları Kurum

	Sayı	Yüzde
Sosyal Yardımlaşma	21	36,2
Belediye	13	22,4
Vakıflar	13	22,4
Toplam	47	81,0

Tablo-6 ise görüşülenlerin yardıma başvurdukları yerler görülmektedir. Yardıma başvuranların büyük çoğunluğu Sosyal Yardımlaşma Vakfı ve belediyelerin sosyal yardım işleri müdürlüklerine başvurmuşlardır. Yardımlara başvuranlar arasında dikkat çeken nokta, başvuranların hiçbirinin herhangi bir yardım alamamış olmasıdır. Bu bağlamda çalışan kesimlerin ücretleri dışında herhangi bir maddi destek alamadıkları gerçekleştirilen birçok çalışmada⁸ ortaya konulmuştur. Bu anlamda görüşmecilerle yapılan mülakatlarda yardıma başvurmalarına rağmen herhangi bir

yoksulluk kriterleri için bkz. TÜRK-İŞ. (2010). *Kasım 2010 Açlık ve Yoksulluk Sınırı*, Erişim tarihi: 4 Aralık 2010, <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkiye>

⁸ İstihdama katılan kesimlerin yardımlardan yararlanamamalarına dair literatürde yapılan çalışmalardan biri için bkz. Songül Sallan Gül ve Hüseyin Gül, *Yoksulluk Yardımları ve İstihdam Araştırması: Sosyal Yardımlar ve İşgücüne Katılım İlişkisi*, UNDP, 2006.

yardım alamamalarının nedeni olarak bir işte çalıştıkları daha önemlisi sigortalı bir işte çalışmaları olduğu kendilerine ifade edilmiştir. Zor ve istisnai durumlarda da yardımlardan yararlanamamaları görüşmecilerin cümlelerinde şu şekilde yer almaktadır:

Kahramanmaraş'tan ailesiyle birlikte göç eden 25 yaşındaki Ö. yardıma başvurduğunu fakat çalıştığı için herhangi bir yardım alamadığını aşağıdaki cümlelerle anlatmaktadır:

"Bebek olunca çok zorlandık evde kira aldığım para belli, bebek için belki bir yardım verirler diye düşündüm en azından evi ısıtmak için odun, kömür ya da para yardımı Kaymakamlığa başvurdum ama vermediler, çalıştığım için, sigortam olduğu için veremeyeceklerini söylediler tamam çalışıyoruz ama yetmiyor ki hiçbir şeye çok gücümme gitti yardım istemek ama çocuk var işte yine deneyeceğim şansımı belediye ya da başka yerlere başvuracağım..."

Tokat'tan ailesiyle göç etmiş, cam işletmesinde çalışan bir diğer görüşmeci A. ise yardım alamamasını şu cümlelerle ifade etmektedir:

"Kendimiz için başvurmadık tek maaşım, çocuk biraz sorunlu doğdu sürekli kontrole gitmesi gerekiyor maması özel, bezi var, ilaçları var sürekli para gerekiyor, belediyeye, kaymakamlığa (sosyal yardımlaşma vakfı) başvurabileceğim her yere gittim ama hiçbir yardım alamadım. İşim sigortalı olduğum bilindiği için yardım edemeyeceklerini bekleyen bir sürü insanın olduğunu söylediler, hiçbir yerden yardım alamadım..."

Tablo 7: Görüşülen Kişinin Hanesinde Gelir Getiren Başka Birisinin Olma Durumu

	Sayı	Yüzde
Evet	39	67,24
Hayır	19	32,76
Toplam	58	100

Tablo-7 ise görüşülen kişilerin hanesinde gelir getiren başka birisinin olma durumunu ortaya koymaktadır. Haneye ikinci bir gelir getirenlerin oranı %67,24'dür. Görüşülenlerin hanelerinde birden fazla gelir getiren kişilerin olma oranının yüksekliği çalışan yoksulların hane özelliklerinin ortaya konulması bakımından önemli bir ayrıntıdır.

İstihdam Geçmişi ve Mevcut İstihdam Şartları

Tablo-8 ise çalışılan işletme ile sigortanın düzenli yatırılması arasındaki ilişki gösterilmektedir. Her iki işletmede de sigortanın düzenli yatırıldığı

görülmele birlikte gerçekleştirilen görüşmelerde yatırılan sigortalının, çalışanların gelirleri üzerinden değil en alt sigorta limitinden yani asgari ücret üzerinden yatırıldığı tespit edilmiştir. Görüşülenlerin bu durumu dile getirmeleri yanında sıklıkla dile getirdikleri bir diğer nokta ise en azından sigortalının düzenli yatırıldığı bir işe sahip olmayı şans olarak görmeleridir. Bireylerin çalışma hayatında sahip olmaları gereken temel güvencelerin dahi asgari standartların altında yer alması ise günümüzde çalışanların çalışma hayatında karşılaştıkları zorlukları göstermektedir.

Tablo 8: Çalışılan İşletme ile Sigortanın Düzenli Olarak Yatıp Yatmadığı Arasındaki İlişki

		Sigortanın Düzenli Olarak Yatıp Yatmadığı		Toplam
		Düzenli Yatırılıyor	Düzensiz Yatırılıyor	
Çalışılan İşletme	Sayı	15	0	15
	Çalışılan İşletme	100,0%	0,0%	100,0%
	Sigortanın Düzenli Olarak Yatıp Yatmadığı	25,0%	50,0%	25,9%
	Toplam %	24,1%	1,7%	25,9%
	Sayı	43	0	43
	Çalışılan İşletme	100,0%	0,0%	100,0%
	Sigortanın Düzenli Olarak Yatıp Yatmadığı	75,0%	50,0%	74,1%
	Toplam %	72,4%	1,7%	74,1%
	Sayı	56	0	58
	Çalışılan İşletme	100,0%	0,0%	100,0%
Toplam	Sigortanın Düzenli Olarak Yatıp Yatmadığı	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	100,0%	0,0%	100,0%

Tablo 9: Görüşülen Kişinin Daha Önce Taşeron Firmalarda Çalışma Durumu

	Sayı	Yüzde
Çalıştım	25	43,1
Çalışmadım	33	56,9
Toplam	58	100,0

Tablo-9 ise görüşülen işçilerin daha önce taşeron firmalarda çalışma durumunu göstermektedir. Yukarıdaki verilere göre işçilerin %43,1'lik kesiminin daha önce taşeron bir firmada çalıştığı görülmektedir. Görüşü-

len işçiler arasındaki taşeron deneyiminin yüksek olması işçilerin bir dönem enformel istihdamı deneyimlediklerinin kanıtıdır. Ayrıca formel bir alanda istihdama katılan bireyler arasında enformel deneyimin yüksek olması ise görüşülen işçilerin istihdam hareketliliğini de yansıtmaktadır. Taşeronlaşmanın gün geçtikçe yeni istihdam biçimi olarak yaygınlık kazanmaya başlaması ile birlikte iş güvencesizliğinin yerini alan belirsizlik çalışan kesimlerin üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanmaktadır. Taşeronlaşmaya bağlı olan işgücü piyasasındaki yeni değerlerin hakim olduğu görülmektedir.

Taşeron deneyimi olan erkek İşçilerden K. bu durumu şu cümlelerle anlatmaktadır:

"Taşeron çalıştım, önceden B... firmasında çalışıyordum orada taşeronduk onun işlerini yapıyorduk, sonra işten çıkardılar bir şey yapamadık, hakkımızı da vermediler sürekli oyaladılar bugün git yarın gel dedi patronlar ama alamadım paramı, taşeronda yarım çıkacağım belli değil..."

Bir diğer erkek görüşmeci S. ise taşeron deneyimini şu şekilde anlatmaktadır:

"...Üniversitesi'nde çalıştım taşeron olarak, elektrik işlerine bakıyordum orada birgün çağırıldılar işten çıkardılar ortada kaldım, sigortada yapmadılar, paramın tamamını da alamadım yarısı kaldı..."

Tablo 10: Çalışılan İşletme İle Günlük Ortalama Çalışılan Saat Arasındaki İlişki

		Günlük Ortalama Çalıştığı Saat		Toplam	
		8 Saat	11 saat ve üzeri		
Çalışılan İşletme	Gıda İşletmesi	Sayı	15	0	15
		Çalışılan İşletme	100,0%	,0%	100,0%
		Günlük Ortalama Çalıştığı Saat	100,0%	,0%	25,9%
		Toplam %	25,9%	,0%	25,9%
	Cam İşletmesi	Sayı	0%	43	43
		Çalışılan İşletme	0%	100,0%	100,0%
		Günlük Ortalama Çalıştığı Saat	0%	100,0%	74,1%
		Toplam %	0%	74,1%	74,1%
	Toplam	Sayı	15	43	58
Çalışılan İşletme		25,9%	74,1%	100,0%	
Günlük Ortalama Çalıştığı Saat		100,0%	100,0%	100,0%	
Toplam %		25,9%	74,1%	100,0%	

Tablo-10'da görüldüğü gibi gıda işletmesinde çalışan işçilerin tamamı 8 saat çalıştıklarını belirtirken, cam işletmesinde çalışanların işçilerin ise aynı şekilde tamamı 11 saat ve üzeri çalıştıklarını ifade etmektedir. Yapılan birçok çalışmada kent yoksulu olarak ifade edilen kesimlerin çalışma süreleri ve koşullarının ağırlığına dikkat çekilmektedir (Şengül-Ersoy, 2002, s.90). Bu anlamda cam işletmesinde uzun çalışma saatleri ve yoğun iş temposu hakkında çalışanlar pek çok görüşmede şikâyetlerini dile getirmektedir. Cam işletmesinde çalışan erkek görüşmecilerden D. çalışma saatleri ve koşullarını şu şekilde ifade etmektedir:

"Günde 11 saat çalışıyoruz vardiyasız çalışıyoruz, burada sabah karanlığında giriyorsun akşam karanlığında çıkıyorsun. Günde on bir on iki saat çalışıyoruz ek mesai ücrette alamıyorsun tatillerde izin yok bir hafta sonu Pazar günü dolu, burası açık cezaevi gibi bir hakkın yok, sesini de çıkartamazsın çıkartırsan patron küfreder, bağıır, kovar. Şartlar ağır, ortalık pis..."

Bir diğer görüşmeci L. ise çalışma saatlerine tepkisini şu şekilde dile getirmektedir:

"Haftada 65 saatten fazla çalışıyoruz hangi kanunda yazar bu. Vardiyada yapmıyoruz eşekler gibi çalışıyoruz sadece, hafta sonu tatil yok bize patron gelmezsen kovarım diyor mecbur geleceksin, gelmeyip ne yapacaksın..."

Çalışma koşullarından şikâyet eden bir diğer görüşmeci A. ise mevcut durumu şu şekilde ifade etmektedir.

"Daha az çalışma saatleri olsaydı, ücret daha yüksek olsa olursu bak kardeşim biz burada günde on bir saat çalışıyoruz normalde dokuz saat çalışmamız gerekiyor ama fazla çalışıyoruz. İki saat fazla ek mesai ücreti almamız gerekiyor ama vermiyor patron çalıştığımızın karşılığını bile alamıyoruz onu alsak yeter."

Çalışma saatleri ve çalışma şartlarından şikâyet edilmesi araştırma sırasında işçiler tarafından sıklıkla dile getirilen bir durum olarak tespit edildi. İş kanunda 8 saatten sonra ancak vardiyalı çalışmaya imkan tanınmasına rağmen cam işletmesinde bu duruma uyulmaması işçi sağlığı ve güvenliğini tehlikeye atan bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Tehlikeli bir iş ile meşgul olan işçilerin güvenliğinin göz ardı edilmesi, İş Kanun'da yer alan maddelerin sadece kanun kitapçığında kalmasından öte bir anlam ifade etmediğinin göstergesidir.

Tablo 11: Çalışılan İşletme İle Fazla MESAİDE Ek Ücret Alma Durumu Arasındaki İlişki

		Fazla MESAİDE Ek Ücret Alma Durumu		Toplam
		Hayır		
		Sayı		
Çalışılan İşletme	Gıda İşletmesi	Çalışılan İşletme	15	15
		Fazla MESAİDE Ek Ücret Alma Durumu	100,0%	100,0%
			25,9%	25,9%
		Toplam %	25,9%	25,9%
	Cam İşletmesi	Sayı	43	43
		Çalışılan İşletme	100,0%	100,0%
		Fazla MESAİDE Ek Ücret Alma Durumu	74,1%	74,1%
		Toplam %	74,1%	74,1%
	Toplam	Sayı	58	58
Çalışılan İşletme		100,0%	100,0%	
Fazla MESAİDE Ek Ücret Alma Durumu		100,0%	100,0%	
Toplam %		100,0%	100,0%	

Tablo-11’de çalışılan işletme ile fazla mesaiye ek ücret alma durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında ise, gıda ve cam işletmesinde çalışan işçilerin tamamının fazla mesaiye ek ücret almadıkları görülmektedir. Fazla mesai ile desteklenen üretim sürecinin sonucunda ek ücret alamayan çalışanların ortaya koydukları değeri artı-değer olarak tanımlamak gerekir. İşverenin bu artı-değere el koyması ise yoksulluk üzerine gerçekleştirilen birçok çalışmada ortaya konulmuştur. Bu çalışmalardan biri ise Şengül-Ersoy (2002) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarında artı-değer ya da çalışan kesimin sömürüsü şu cümlelerle ifade edilmiştir.

“Ücretli maaşlı çalışan hanereislerinin %20’si (27 kişi) fazla mesaiye sayılmadan iş saatleri dışında ve tatil günlerinde çalışmaktadır. İş saatleri dışında ve tatil günlerinde karşılığını alamadan çalışmaları kent yoksullarının emek pazarı içinde yaşadıkları sömürünün bir başka boyutudur(Şengül-Ersoy, 2002: 90).”

Fazla mesai ile birlikte tatil günlerinde işçilerin çalıştırılması ise araştırmanın yapıldığı dönem içerisinde araştırmacı tarafından da tanık olunmuştur. 1 Mayıs İşçi Bayramı’nın tüm işçiler için tatil olması gerekirken, cam işletmesinde çalışan işçilerin işlerine geldikleri görülmüştür. İşçilere neden geldiklerine dair soru yöneltildiğinde ise, işlerini kaybetme korkusu ve işçilerin birlikte hareket etmemelerini neden olarak göstermişlerdir. Bu

durum normal mesailerinin fazla mesai sayılması gereken cam işletmesi işçilerinin, fazla mesaide ek ücret alamadıkları gibi tatil günlerinde de çalışmaları söz konusu işletmede ki çalışma koşullarının durumunu yansıtmaktadır.

Tablo 12: Görüşülenlerin İşini Kaybetme Korkusu Yaşamaları

		İşini Kaybetme Korkusu Yaşayıp Yaşamadığı		Toplam	
		Kaybetme Korkusu Yaşıyor	Kaybetme Korkusu Yaşamıyor		
Çalışılan İşletme	Gıda İşletmesi	Sayı	9	6	15
		Çalışılan İşletme	60,0%	40,0%	100,0%
		İşini Kaybetme Korkusu Yaşayıp Yaşamadığı	22,5%	33,3%	25,9%
		Toplam %	15,5%	10,3%	25,9%
	Cam İşletmesi	Sayı	31	12	43
		Çalışılan İşletme	72,1%	27,9%	100,0%
		İşini Kaybetme Korkusu Yaşayıp Yaşamadığı	77,5%	66,7%	74,1%
		Toplam %	53,4%	20,7%	74,1%
	Toplam	Sayı	40	18	58
		Çalışılan İşletme	69,0%	31,0%	100,0%
İşini Kaybetme Korkusu Yaşayıp Yaşamadığı		100,0%	100,0%	100,0%	
Toplam %		69,0%	31,0%	100,0%	

Tablo-12’de ise görüşmecilerin işlerini kaybetme korkusu yaşama durumları sorgulanmaktadır. Yukarıdaki veriler noktasında çalışanların önemli bir kısmının işlerini kaybetme korkusu yaşadıkları görülmektedir. Bu oran gıda işletmesinde çalışan işçiler arasında %60 iken, cam işletmesinde çalışan işçiler arasında ise %72,1’dir. Görüşmeler sırasında işlerini kaybetme korkusu yaşamalarında öne çıkan faktörlerden birisinin dışarıda iş bulmanın zor olduğunun işçiler tarafından neredeyse içselleştirilmiş bir durum olarak ortaya çıkmasıdır. Bu durumu ifade eden 47 yaşındaki erkek görüşmeci L. nin söyledikleri bu doğrultuda dikkat çekicidir:

“İşten memnun değilim tabii ki nasıl memnun olacağım 11 saat çalışıyoruz, fazla mesaide ücret yok, hiçbir tatilin yok sürekli çalışıyoruz asgari ücret alıyoruz böyle işten memnun olunur mu ama ne yapacağım kriz var dışarıda üniversite mezunları

iş bulamıyor ben bu yaşında çalışıyorum burada patronun bağırmalarını görüyorsun işçiye sövüyor bağıyor, mecbur çalışacaksın işimi kaybedersen ne yaparım bu yaştan sonra dışarıda yerimi bekleyen çok..."

Sonuç

Yoksulluk uzun yıllar boyunca, bireylerin tembelliğine bağlı olarak, çalışma yaşamında aktif olmayan kesimlerin karşılaştıkları ya da karşılaşmalarının kaçınılmaz olduğu bir sorun olarak görülmüştür. Yoksulluğun sebeplerini bireysel yetersizliklere indirgeyen ve yoksulluğu istihdama katılmamakla eş tutan yaklaşımların, yoksulluğun nedenlerine ve devamında çözümüne ilişkin analizlerde pasif bir tutum sergilediği görülmektedir. Yoksulluğun tek başına bireylerin tembelliğine indirgenemeyecek kadar karmaşık ve aynı zamanda yapısal bir sorun olduğuna dair kanıtlar, toplumsal kesimde çalışan yoksul olarak isimlendirilen kitlelerin ortaya çıkışıyla görünürlük kazanmıştır.

Yoksulluğun yeni aktörleri olarak ifade edilebilecek bu kesimler için mevcut yoksulluk ve istihdam politikalarından farklı politikaların oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir. Yoksulluk yardımlarının sadece çalışmayan kesimler ile sınırlı tutulmaması, istihdama katılan kesimlerinde bu yardımlardan yararlanabilmesi, çalışan yoksullar olarak ifade edilen kesimlerin sayısında bir azalmayı getirmesi kaçınılmazdır. Ayrıca gerçekleştirilecek araştırmalar ile çalışan yoksulların profilleri oluşturulmalıdır. Hane sayıları, eğitim durumları, ücret çalışma ilişkilerinin belirlenmesi çalışan yoksullar için oluşturulacak politikalarda sorunun odağındaki öznenin daha iyi tanınmasını sağlayacaktır. Profilleri belirlenen kesimlere uygun çözüm yollarının geliştirilmesi ve uygulanması çok daha gerçekçi ve kolay olacaktır.

KAYNAKÇA

Bauman, Z. (1997). Çalışma Tüketicilik ve Yeni Yoksullar, (Çev.: Ümit Öktem), İstanbul: Sarmal Kitabevi.

Buğra, A. (2008). Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika, İstanbul: İletişim Yayınları.

Gündoğan, N. (2007). Yoksulluğun Değişen Yüzü Çalışan Yoksullar, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Jütte, R. (2011). Erken Modern Dönemde Avrupa’da Yoksulluk ve Sapkınlık (Çev.:Bengü Kurtege Sefer), İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

ILO. (2004). World Employment Report 2004-05, 2004. Erişim tarihi 5 Eylül 2009, [http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/2004/09465\(2004-2005\)272.pdf](http://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/2004/09465(2004-2005)272.pdf)

ILO. (2014). Global Employment Trends 2014. Erişim tarihi 8 Haziran 2014, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_233953.pdf

Kapar, R. (2005, Kasım) Çalışan Yoksullar, Sendika Notları, 29, 52-75.

Özügürlü, M. ve Güngör, F. İngiliz Yoksul Yasaları: Paternalizm, Piyasa ya da Sosyal Devlet, Cevat Geray’a Armağan, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 433 -464.

Polanyi, K. (2000). Büyük Dönüşüm, (Çev.: Ayşe Buğra) İstanbul: İletişim Yayınları.

Sallan Gül, S. (2006). Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa, İstanbul: Ebabil Yayınları.

Sallan Gül, S. ve Gül, H. (2006). Yoksulluk Yardımları ve İstihdam Araştırması: Sosyal Yardımlar ve İşgücüne Katılım İlişkisi, UNDP.

Sönmez, M., (2010). Teğet’in Yıkımı: Dünyada ve Türkiye’de Küresel Krizin 2009 Enkazı ve Gelecek, İstanbul: Yordam Kitap.

Strengmann Kuhn, W. (2002, September). Working Poor in Europe: A Partial Basic Income for Workers, BIEN 9th International Congress, Erişim tarihi: 2 Mayıs 2010, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=386540

Suğur, N. ve Suğur, S. (2010). Eskişehir’de Çalışan Yoksullar, Enformel İstihdam ve Yoksulluk İlişkileri, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Şengül, T. ve Ersoy, M. (2002). Kentsel Yoksulluk ve Geçinme Stratejileri Ankara Örneği, Ankara: ODTÜ Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı Yayını.

TÜRK-İŞ. (2010). Kasım 2010 Açlık ve Yoksulluk Sınırı, Erişim tarihi: 4 Aralık 2010, <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docs/turkiye>.

TÜİK. (2006). Hanehalkı İşgücü Anketi. Erişim tarihi: 18 Kasım 2009 <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/istatistik25.pdf>.

TÜİK. (2011). Aile Yapısı Araştırması, Erişim tarihi: 4 Haziran 2014
<http://www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/turkiyenin-aile-yapisi-arastirmasi-20111.pdf>.

TÜİK. (2013). Konut ve Nüfus Araştırması, Erişim tarihi: 8 Nisan 2014,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15843>

TÜİK. (2013). Yoksulluk Çalışması, Erişim tarihi: 7 Haziran 2014
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16204>

Yılmaz, C. (2010). Risk Kapıyı Kırınca: Kentlerde Yoksulluk, Dayanışma, Güven ve Güvenlik, İzmir: Libra Yayıncılık.

Zengingönül, O. (2004). Küreselleşme: Yoksulluk Gelişmişlik ve İşgücü Piyasaları Ekseninde, Ankara: Adres Yayınları.

Fatih Kahraman: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden 2007 yılında mezun olan Fatih Kahraman, yüksek lisansını Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD' da 2010 yılında tamamladı. Kahraman halen aynı bölümde doktora çalışmalarına devam etmekle birlikte kentsel yoksulluk, sosyal politika, kent sosyolojisi, çocuk yoksulluğu gibi alanlarda çalışmalarına devam etmektedir.
E-posta: fatihkahraman@ymail.com